

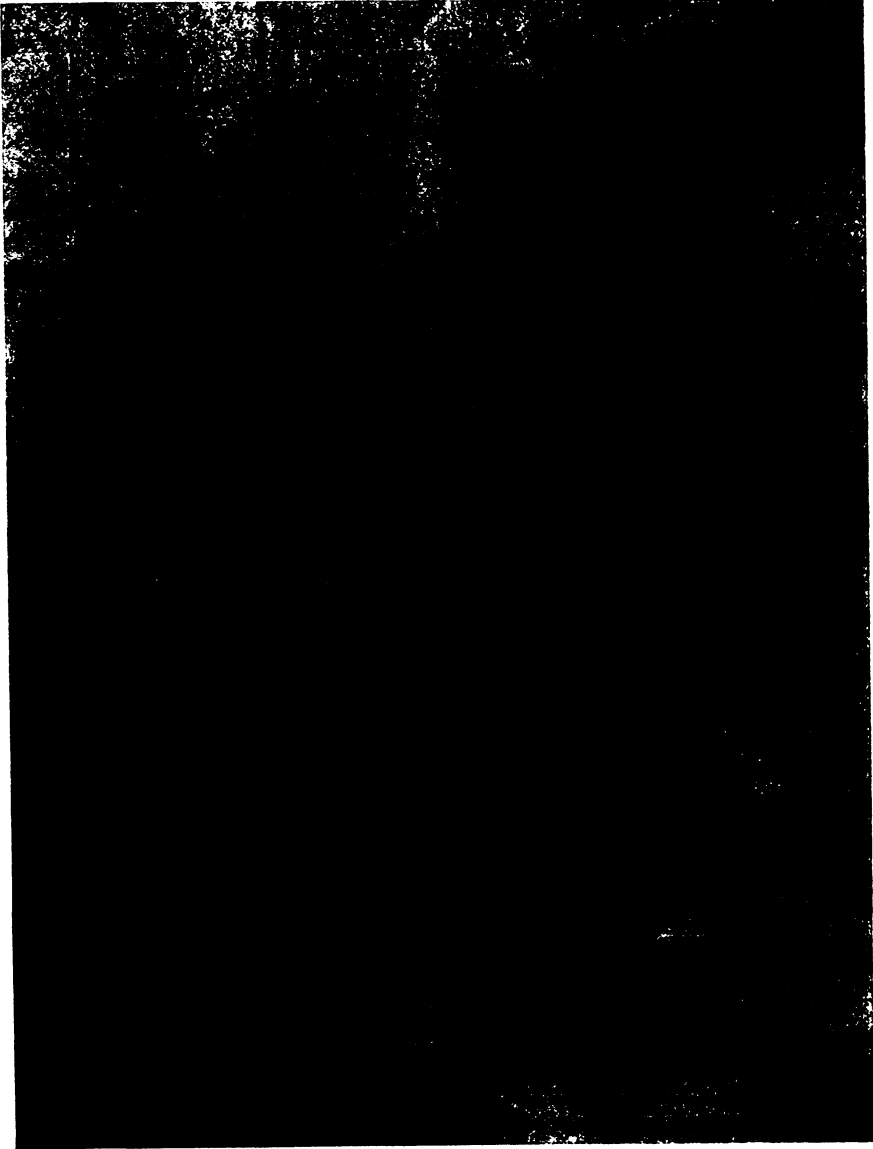
Zwei iambische Gedichte saec. XIV und XIII.

I.

In einem verborgenen jüdischen Marktneße zu Thessalonike, in welchem verschiedene sowohl alte wie auch neuere Gegenstände (einerseits Marmorstücke mit verstümmelten Inschriften, kleine Reliefs und thönerne Grabgefäße, andererseits weibliche kupferne und silberne Schmucksachen vom vorigen Jahrhundert) zusammengehäuft waren, entdeckte ich im August 1895 zu meinem Erstaunen zwischen alten, wertlosen gedruckten Büchern auch ein Pergamentblatt saec. XIV, dessen Rückseite ich in dieser Zeitschrift einer um ein Drittel verkleinerten phototypischen Wiedergabe für würdig hielt. Der jüdische *ἀρχαιοκάπηλος* wunderte sich, daßs ich mir von allen seinen Dingen das vereinzelte Blatt zu einem verhältnismäßig hohen Preise kaufte; meine Überraschung aber war groß, als ich einsah, daßs uns das Blatt nicht nur das Datum des sonst unbekanntes, vielleicht verloren gegangenes Codex, sondern auch ein Gedicht von zehn iambischen Versen erhalten hat, dessen Interesse durch den Umstand gesteigert wird, daßs der Dichter zugleich der Abschreiber des Codex, dieser aber kein Geringerer als ein *Κρήτης πρόεδρος Νικηφόρος* gewesen ist.

Sowohl die erste Kolumne der zweiten Seite und die ähnlichen zwei Kolumnen (von 26 Zeilen) der ersten Seite, wie auch die Worte im Gedichte: *λόγους σοῦς — εὐαγγελισταῖς τέτρασι τεθειμένους* beweisen zur Genüge, daßs der ganze Codex Abschnitte des Neuen Testamentes enthielt, die man bei verschiedenen Fällen vorzutragen pflegte; so steht S. 1 K. a Z. 4, 7, 17 *λουῶ*, 6, 10, 14, 19 *ῥ* (= *Ματθαίου*), K. b Z. 3, 7, 21, 23, 26 *λουῶ*, 10, 20, 22 *ῥ* wie auch S. 2 K. a Z. 2.

Das uns erhaltene kleine Stück verrät den Nikephoros als einen *φιλόκαλον ἄμα καὶ πεπαιδευμένον γραφεά*: übergoldet sind S. 1 alle Anfangsbuchstaben und die in der Mitte der Zeilen vorkommenden ξ im Worte *ζήτει*, so auch S. 2 K. a alle Anfangsbuchstaben und die ξ, die ganze K. b und das ganze Gedicht, dessen Umrahmung goldene und blaue Farbe aufweist. Nicht einen orthographischen Fehler habe ich finden können.

Das Datum lautet:

† ἐγράφη ἐν κωνσταντινουπόλει
μηνὶ ἀγούστῳ δωδεκᾷτῃ
τοῦ ἑξακισχίλιστοῦ ὀκτα
κοσιοστοῦ εἰκοστοῦ πέμπτου
ἔτους ἰνδικτιῶνι ιε΄:

also im Jahre 1317.

Die *ιαμβεῖα* sind vom Schreiber selbst durch das Zeichen : nach Versen gesondert; obwohl viele Buchstaben, besonders in den Z. 1—4 und 8—13, verwischt sind, so kann ich mich doch für die folgende Lesung sicher verbürgen:

† ὃ κτίστα πάντων ἀγγελικῶν ταγματῶν
καὶ δημιουργῆ κτίσεως ὁραμένης
στοιχειακῶς τέτραχα τῆς κριναμένης
καὶ μυριαχῶς εἰδεσι σκιδναμένης
τῷ τοῦς λόγους σοὺς ἐκ πόθου γεγραφοῦτι 5
εὐαγγελισταῖς τέτρασι τεθειμένους
κρήτης προέδρω τάλασι νικηφόρω
δοίης τετρακτὸν ἀρετῶν κεκτημένω
σοῦ τετραμόρφου δεξιᾷ στήναι θρόνον
ὅτε κρινεῖς σύμπασαν ὡς κρήτης κτίσιν. 10

Wie in der Pythagoreischen Welttheorie und sonst die Zahlen, so hat im Gedichte des Nikephoros die Zahl 4 eine geheimnisvolle Kraft: nach den vier Elementen (V. 3 *στοιχειακῶς τέτραχα*) und den vier Evangelisten (V. 6 *εὐαγγελισταῖς τέτρασι*) wird V. 8 die *τετρακτὸς ἀρετῶν* des Schreibers und V. 9 Gottes *τετράμορφος θρόνος* angeführt.

Die der Umrahmung links beiliegenden grossen Buchstaben kann ich nicht entziffern, wohl aber steckt darin der Name des *Ιερεῦς* (rechts); übrigens sind diese Worte später hinzugefügt, und zwar erscheinen dieselben nicht eingeprägt, sondern einfach aufgemalt.

II.

Das zweite Gedicht steht am Anfange von Kaiser Michael Palaiologos' (1280) *Τυπικὸν τῆς ἐπὶ τοῦ βουνοῦ τοῦ Ἀδξεντίου σεβασμίας μονῆς Μιχαὴλ τοῦ Ἀρχαγγέλου*, welches aus einem Codex saec. XV der Bibliothek des Hagios Taphos in Konstantinopel der unermüdlische Forscher M. Gedeon herausgegeben hat (1895). Über den Hauptinhalt des Typikon hat Herr Ph. Meyer in dieser Zeitschrift V (1896) S. 606 kurz berichtet; der Codex aber wimmelt von Fehlern (wie ich es anderen Ortes zeigen werde), die man im gedruckten Texte gern beseitigt sähe. So sei mir denn erlaubt, hier nur das betreffende Gedicht mit meinen Emendationen folgen zu lassen.

*Στίχοι εὐχαριστήριοι ὡς ἀπὸ τοῦ βασιλέως
πρὸς τὸν Ἀρχιστράτηγον Μιχαήλ.
Ἄμμον θαλασσῶν ὑετῶν τε σταγόνας,
φύλλων ἀριθμὸν εἰς ἕαρος ἡμέρας,
τῶν ἀστέρων ὄμιλον ἄλλ' εἰς αἰθέρας
ῥᾶον διεξέλθου τις ἢ τὰς ἀπλέτους*

εὐεργεσιῶν τῶν τόσων σου πλημμύρας 5
 καὶ τῶν ἀπείρων δωρεῶν τὰς ἐκχύσεις
 ἃς ἐκκενοῖς μοι πλειστάκις τῆς ἡμέρας
 ἄνωθεν, ἀφ' οὗ καὶ προῆλθον εἰς βίον,
 σὺ τῶν ἀύλων στρατιῶν πρωτοστάτα,
 βοηθὲ θερμὲ καὶ ταχυνὲ προστάτα 10
 Μιχαήλ, σεπτὲ τοῦ Θεοῦ στρατιῶτα

Κὰκ τῆς βρεφικῆς ἀπαλῆς ἡλικίας
 ἀπὸ ψυχῆς ἤλπισα ταῖς πτέρυξι σου
 ἃς καὶ διεῖς εἰς πλάτος αὐτὸς ἐπέτων, 15
 π<άλιν> συνέσχεες ἔνδον ὡς ἂν με σκέπης.

Τοῖνον λύπης φλόγωσις οὐκ ἐφλεξέ με
 χριμῶν τε δεινῶν καὶ τινα φοιζήματα
 τοῦ κοσμικοῦ κλύδωνος οὐκ ἔτρεψέ με·
 φθόνον βέλεμνα πάμπαν οὐχ ἤψαντό μου 20
 καὶ ταῦτα παρὰ πάντα πολλὰ πολλάκις,
 εἰς δ' ἀντίτυπον ὥσανεὶ κεκρονκότα
 φροῦδα μετερολόγησαν ἐξοπισθίως·

ἐναντίων δόρατα βαρβάρων γένους,
 Περσῶν, Ἰταλῶν, Βουλγάρων, Ἀτταρίων, 25
 ἐμοῦ καταπεμφθέντα πολλαῖς ἐν μάχαις
 ἦνυσαν οὐδὲν οὐδ' ἐλυμήναντό με·
 σκηνην γὰρ εὔρον ταῦτα εἰς λειμωνίαν,
 εἰς πέτρων οἶκον ἀρραγῶς ἠδρασμένον,
 κρύους πιλήσεις, ἐκπυρώσεις τοῦ θέρους 30
 ὠθοῦντα μακρὰν καὶ πνοὰς ἀντιπνόους,
 πιστόν, γαληνὸν ὄρμον εὔδιον, μέγαν
 θώρακα, λαμπρὸν ἔνδυμα σωτηρίου.

Σὺ ὄπλον εὐδοκίας, ἧ Δαυλὶδ γράφει,
 πρωτοστάτα
 9 στρατιῶτα Cod., στρατιῶτα Ged. 10 ταχυνὲ Cod., Ged. 11 στρα-
 τιῶτα] πρωτοστάτα Cod., Ged. 12 „τὸ ἦμισον καὶ πλέον τοῦ στίχου ἐξίτηλον,
 ἀκατάληπτός μοι δ' ὅλος ὁ στίχος“ Ged.; schade, dafs er uns die Überbleibsel
 nicht angegeben hat 15 da die πτέρυγες dem Archangelos angehören, so steht
 διεῖς wohl st. διέντος (sc. σοῦ) ἔπετον Cod., Ged. 16 π<άντας> Ged., der
 Folgendes bemerkt: „λέξις δις καὶ τρις ἐπαλλήλως γεγραμμένη“; ein Beweis, dafs
 der Schreiber sich in der Korrektur umsonst abmühte 18 φοιζήματα] μετριάζει
 Cod., worüber Ged.: „ἐσφαλμένη λέξις“; sie ist, meine ich, aus ^{ματα}φοιζή entstanden
 21 πάντων? 23 μετερολόγησαν ohne Not Ged.; das Verbum μεταροοιζῶ (cf.
 ἀναροοιζῶ) ist in die Lexika einzutragen ἐξ ὀπισθίων? 27 οὐδὲ λυμήναντά
 με Cod., Ged. 33–34] umgekehrt im Cod., dem auch Ged. folgte mit der Ver-
 mutung V 33 σὲ

σὺ γοῦν τὸ πᾶν μου, καὶ πρὸ τοῦ Κράτους κράτος 35
 καὶ τοῦ Κράτους πρὸς Θεοῦ φρουρὸς καὶ φύλαξ
 ἀρχῆς ἀπ' αὐτῆς ἄχρι τῶν τῆδε χρόνων.
 Αὐτὸς καθεῖλες Περσικὸν πολὺν τύφον
 τῶν Ἰταλῶν τε τοὺς ἀκαμπεῖς ἀρχένας
 ὡσεὶ Γραφικοὺς ἄκμονας σιδηρέους 40
 ἐκλίνας εἰς γῆν ὡς λόγον φυτοῦ νέου
 καὶ πᾶν ἀπλῶς ἐκφυλον ἀλλόθρονον γένος
 τῶν Αὐσόνων ἤλασας ἐκ γῆς μακρόθεν·
 σὺ τῆς Λατίνων σύρφακος πανσπερμίας
 καὶ τῶν ἀτλήτων ἐνθεν ἀτυχημάτων 45
 τῶν ἀπειλῶν τε, τῶν καθ' ἡμέραν φόνων
 τὴν Κωνσταντίνου, τὴν Σιῶν τὴν δευτέραν,
 ἠλευθέρωσας, ὡς Σιῶν πρὶν τὴν πάλαι
 χειρὸς δυναστῶν βριαρῶν Ἀσσυρίων·
 ἦν καὶ φυλάττοις ἰσχύος σου τῷ κράτει 50
 πασῶν πονηρῶν ἐμβολῶν ἀνωτέραν,
 πάντων ἀσινῆ δυσμενῶν συστρεμμάτων
 σκοπὸς καθάπερ, ὡς Θεοῦ κληματίδα·
 πρὸς τοῦτο γάρ σε καὶ κίων ὑψοῦ φέρει
 ναῶ παρεστῶς τῶν σοφῶν Ἀποστόλων· 55
 σὺ τὰς παγίδας συνέτριψας καθάπαξ,
 ἃς ὑπέθεντο ταῖς ἐμαῖς ποτε τρίβοις
 αἵματος ἄνδρες δυσμενέστατοι λάθρα,
 διάστροφόν τε σύμπαν εἰς λεῖον ἔθον
 καὶ τὸ σκολιὸν εὐθύτατον ὑπέθου. 60
 Τοίνυν ὁ πούς μου διαβὰς σκύλων ἔνευ
 προσκόμμασί τε μὴ παρῆς τοῖς τῶν λίθων
 ἔστι πρὸς εὐθύτητα, Δαυίδ που λέγει,
 αὐτὸς δ' ἔβην ἀνωθεν ὠμῆς ἀσπίδος
 καὶ βασιλίσκου καὶ δρακοντείας κάρας. 65
 Τῶν γοῦν τοσοῦτων μυρίων δωρημάτων,
 εὐεργέτα μου καὶ φύλαξ καὶ προστατάτα,
 καταφυγῆς μου τεῖχος ὠχυρωμένον,
 μονὴν ἀγίαν τήνδε τὴν σεβασμίαν,
 ἦν σοι προσῆξαν εὐνοικῶ τῷ τρόπῳ 70
 πάππος ἐμὸς <τὸ> πρὶν τε καὶ φυτοσπόρος
 εἰς καλλονὴν ἄπασαν εὐ ἠσκημένην,

41 ἐγκλίνας Cod., Ged. λυγὸν Cod., Ged. 61 σκύλλων Cod. 71 πάπ-
 πον
 πος ἐμός τε Cod., πάππος <ὁ> ἐμός πρὶν τε Ged. (πάππος ἐμός πρόφην τε?)

χρόνος δ' ἀπημαύρωσεν ἀφ' οὗ Λατῖνοι
 τύραννον εἶδον τῇ πόλει Κωνσταντίνου,
 κοσμήσας αὐτὸς ἀντίχαριν ἀξίαν 75
 εἰς σύμβολον προσῆξα δουλικῷ χρέους
 ἢ φωτοειδῆ λυχνίαν ἀνῆπά σοι
 ἐκ καρδιακῶν τοῦ πόθου πυρεκβόλων,
 ὦ δεύτερον φῶς ἄδυτον πρώτου φάους
 τὸ τὴν ψυχικὴν φωσφοροῦν μου λαμπάδα, 80
 ἢ φρυκτὸν ὥσπερ εἰς κορυφαίαν ὄρους
 ἔστησα λαμπρὸν ἢ φαεινὸν ἀστέρα
 ποδηγετοῦντα τοὺς κακῶς φορομένους
 τοῖς τῶν παθῶν κλύδωσιν εἰς σωτηρίαν·
 ἢ τάχα καὶ πρὸς μάνδραν ἀσφαλεστάτην 85
 Ναξιραϊκὴν συνελάσας ἀγέλην
 κόσμον φυγοῦσαν καὶ Θεῷ κεκαρμένην
 ἐνταῦθα συνήγαγον εἰς μονὴν μίαν·
 οἷς, ὡς ἔθος, ἔθηκα καὶ τοὺς νῦν τύπους
 ὡς ἂν ἀπευθύνοντι πρὸς χρηστοὺς τρόπους 90
 κὰν ταῖς μοναῖς φέροντο ταῖς οὐρανίαις
 τὸ ποιμνιον πᾶν σῶναμα τῷ ποιμένι.
 Τούτοις γενοῦ γοῦν λύχνος ἢ φῶς ταῖς τρίβοις,
 ὡς ἠγεμῶν σὺ τῆς μονῆς καὶ προστάτης
 νεύρωσον αὐτοὺς εἰς π(όνους) σωτηρίους, 95
 σθένωσον αὐτοὺς ἐντολαῖς τοῦ Κυρίου,
 ῥίξωσον αὐτοῖς τὰς μενούσας ἐλπίδας,
 κράτνουν αὐτῶν τὰς ἐνόρκους ἐγγύας
 κὰν τῇ κρίσει πρόστηθι τῇ παγκοσμῖα.
 Ἡμῶν δ' ἰθύνων ἄχρι καὶ νῦν τὸ Κράτος 100
 ἴθυνε τοῦτο πρὸς Θεοῦ μέχρι τέλους,
 πλάτνουν αὐτὸ σαῖς λιταῖς μακροῖς ὄροις,
 ἔπαρον αὐτὸ πρὸς τὸ πρὶν ὕψος πάλιν
 καὶ τὴν παλαιὰν εὐκλεᾶ κληρουχίαν.
 Ὁ Μιχαὴλ σοι ταῦτα Ῥωμαίων ἄναξ, 105
 Κομνηνοφνής, Δουκοφνής, ἐκ γένους
 Παλαιολόγος Ἄγγελος εὖνονν τρέφων
 πρὸς σὲ σχέσειν, δούλωσιν ἀκραιφνεστάτην.

Mitilini.

P. N. Papageorgiu.

73 Λατῖνον Ged. 75 κομίσας Cod., worüber Ged.: „δυσδιάκριτος ἢ λέξις“; κοσμήσας αὐτός, welches ich gesetzt habe, empfiehlt der Gegensatz zu χρόνος δ' ἀπημαύρωσεν 95 π(όνους) Ged.; die Ergänzung bestätigt Tyrik. S. 28 „μὴ ἀποκάμης πρὸς πόνους σωτηρίους“.